

Јасмина Врбавац

РЕДИМЕЈД РОМАН

Жарко Радаковић, *Кафана*,
Чаробна књига, Београд, 2016.

Роман *Кафана* је концептуална биографија настајања и узрастања једног уметника и једног несвакидашњег уметничког креда. Он започиње као надметање Приповедача и његовог лика, Провалника, за глас и пажњу читаоца. Када се лик Провалника отме Приповедачевом концепту и осамостали у сопственом дискурсу дневничке прозе, тек тада настаје потрага за новим уметничким паром.

Жарко Радаковић, познат у нашој књижевности више као преводилац књига Петера Хандкеа, а мање као писац прозних књига, међу којима су посебно упечатљиви романи *Книфер* и *Ера*, у којима су главни ликови уметници Јулије Книфер и Ера Миливојевић. Већ и ови подаци из уметничке биографије Жарка Радаковића указују на његов несвакидашњи уметнички кредо по коме он стваралаштво види и остварује као концепт заједништва, двојца без кормилара, лабаве повезаности најчешће два ствараоца, од који је једна фигура већ остварени уметник, а друга сам Радаковић, који на препознатиљиво дело ослања сопствени уметнички концепт из сенке. Склон мултидисциплинарном изразу, Радаковић у музичкој уметности препознаје Давида Албахарија као садруга (и са њим заједно пише *Књигу о музици*), у уметности превођења то је Петер Хандке, у концептуалној уметности то су Книфер, Ера, Нина Попс... У књижевности његови изабрани партнери су Мирослав Мандић, Скот Абот, Миодраг Вуковић и поново Хандке. Набрајамо само најупечатљивије фигуре са којима Радаковић остварује уметничке парове, оне који су паралелни учесници

у Радаковићевом делу, иако је списак оних који се споредним притокама такође уливају у његово стваралаштво није ни мали ни безначајан.

У том смислу је и овај роман покушај анализе једног уметничког концепта по коме уметнички чин није индивидуалан већ је производ заједничког деловања, интеракције два (а понекад и више) уметника.

Преиспитивање могућности и непрестаног осујећивања заједничког наступа може се промишљати и као једна врста љубавног чина, игре која тежи вечном спајању, браку или барем заједничком животу. Као и у љубави, покушаји су често неуспешни, осујећени, јунак је несхваћен и изневерен. Отуда честе паралеле са љубавним подухватима, спајањима и раздвајањима уметника са мање или више пролазним женама његовог живота.

Роман *Кафана* полази од необичног идејног концепта да уметност настаје као производ заједништва, од негде у дубини запретених архетипских слутњи што почивају на грчком миту о постанку човека као идеалног бића састављеног од мушкарца и жене. Насилно цепање савршеног бића условљава и намеће потребу очајничког трагања за другом половином. Тако и истоимени јунак Жарка Радаковића има неутажив порив да пронађе своју другу уметничку половину, уметника истих склоности, верујући да тек у интеракцији може не само да црпе инспирацију већ и да се остварује у пуној мери. Као потенцијални партнери, уметнички сродне душе Жарка Радаковића појављују се у *Кафани* ликови из његових претходних књига, уметници Ера Миљивојевић, Јулије Книфер, концептуалиста и писац Мирослав Мандић, писци Петер Хандке, Давид Албахари, Славољуб Марковић, Миодраг Вуковић, али и други, мање или више познати актери уметничке сцене, Радаковићеви савременици.

Роман започиње сукобом два лика – Приповедача и Провалника, сукобом два наративна концепта – фабулирања и документовања, приповедања и дневничког бележења, два жанра – приповетке и дневника... Јунаци и стварност из које се црпу оба концепта преливају се преко сопствених граница и уливају у оба наративна тока. Сам наратив је исцепкан, деконструисан до крајњих граница, хронологија се свесно не поштује, а намерно разбијање Аристотелових постулата о јединству времена, места и радње, наговештено је још у самом моту романа који може послужити и као поднаслов:

ПРИПОВЕДАЊЕ БЕЗ „ЈЕДИНСТВЕНЕ РАДЊЕ”, БЕЗ „ЈАСНОГ ВРЕМЕНА ЗБИВАЊА НЕЧЕГА”, И БЕЗ „ОДРЕЂЕНОГ МЕСТА НА КОМЕ БИ СЕ НЕШТО ДОГОДИЛО”

На ову антиаристотеловску парадигму надовезује се елиотовско схватање непостојања хронологије, већ се садашње, прошло и будуће

време преплићу и садрже једно у другоме, а један од Радаковићевих јунака напомиње да за њега историја нема значаја, да се слике прошлости јављају само као епифаније у садашњости, а да је сама садашњост само предложак за будућност. Покушај да се одређени тривијалан тренутак из реалности (прошле или садашње) забележи, има за циљ скретање пажње и изазивање повишене будности у читаоцу/посматрачу. Позорност и повишена будност су подстицај за стварање, а истовремено и исходите самог стваралачког чина, пробуђеност коју свакодневица не може да изазове без посредства уметничког дела.

Кафана је, стога, за Радаковића место на коме је синестезија визуелног, олфакторног, чујног и смисаоног идеалан подстицај на стваралачки чин јер побуђује чула и усмерава уметника на повишену будност. Простор кафане се у овом роману указује као митско место сусрета уметника различитих опредељења, попут инкубатора идеја, инспирације и клица самих уметничких дела. То је за Радаковићевог јунака који изгара у потрази за сродном уметничком душом и партнером са којим ће остварити уметнички сан, важно место сусрета, чвориште, богомоља и уточиште. То је и простор реалности из кога се најлакше црпе материјал за уметничко дело.

Радаковић поступак реди мејда у уметности вешто пресликава на прозно приповедање. Користећи готове, ситуације које су се одиграле, изговорене реченице, поступке стварних личности, исецајући их из њиховог контекста у јединству времена места и радње, он крши Аристотелове заповести, измешта их и реконтекстуализује у прозно дело чиме артефакти попримају нова значења, постају уметнички постварена. Тако ни кафане, иако преузете из стварности као читав низ конкретних кафана, места збивања, чији је списак састављен попут дидаскалија у прологу романа, није реални већ симболични, измишљени амбијент обједињавајућег имена са великим почетним словом – К(афана).